

■ Andreea MILEA¹

The Park of the Béldi Manor House in Jibou, Sălaj County

HISTORICAL AND CONTEMPORARY DATA²

■ **Abstract:** The article presents several landmarks in the history of the buildings and landscape design of the Béldi Manor House's park in Jibou (Sălaj County), which was designed along with the manor house's construction, at the beginning of the 20th century, by interventions on a pre-existing oak forest. The park is listed on 2004s and 2010s List of Historic Buildings. The current image of the park, especially of the area close to the manor house's building is largely due to several relatively recent interventions, carried out after 1990. On the other hand, the pre-existing forest, although altered in order to make room for the manor house and its associated facilities, still contributes much to the image of the place. This article describes the main built and designed elements of the park, the relationships between them and their relationships with the settlement and the environment, as they were observed by the author in the summers of 2007 and 2014, in an essay to sketch a brief inventory of the park's current layout.

Parcul castelului Béldi din Jibou, județul Sălaj

DATE ISTORICE ȘI CONTEMPORANE²

■ **Rezumat:** Articolul prezintă câteva repere din istoria construcțiilor și amenajărilor parcului castelului Béldi din Jibou (județul Sălaj), parc amenajat odată cu construirea castelului, la începutul secolului al XX-lea, prin intervenții asupra unei păduri preexistente de stejari. Parcul este clasat drept monument istoric în Lista Monumentelor Istorice 2004, respectiv 2010. Imaginea actuală a parcului, în special în apropierea clădirii castelului, se datorează în mare parte unor intervenții relativ recente, ulterioare anului 1990. Pe de altă parte, pădurea preexistentă, deși alterată pentru a face loc castelului și amenajărilor aferente, contribuie în continuare mult la aspectul locului. Articolul descrie principalele elemente construite și amenajate ale ansamblului, relațiile dintre ele și relațiile lor cu așezarea și peisajul înconjurător, așa cum au fost ele observate de către autoare în verile anilor 2007 și 2014, în încercarea de a schița un inventar sumar al situației actuale a amenajării.

■ **Cuvinte cheie:** grădină istorică, reședință rurală, amenajare în stil mixt, secolul al XX-lea

Introducere

■ „Frumosul castel Béldi din Jibou, construit în zilele noastre în stil empire”,³ după cum îl amintește József BIRÓ în lucrarea sa din 1944, *Erdélyi kastélyok*, se află ascuns în desimea unei vechi păduri de stejari,

1 Architect, PhD, Technical University of Cluj-Napoca, Romania.

2 Following the methodological structure described in the 1st article of the *Historical Gardens* column, the presentation of the park at Béldi Manor House in Jibou approaches the following aspects, relevant for a systematic analysis of Transylvanian historical residential gardens: general data on “owners, building stages, architectural style, builders”; landscape (“main landforms, watercourses, the presence of dominating elements”); site (“location within the settlement, general shape of the site, limit characteristics”); local relief and the placement of major elements („site topography, location of the main elements on site: access area, the residence, the park, other natural or built elements”); access and the elements related to it (“access placement – to the property and to the residence – and the descriptions of the related elements”); the manor house and its relationship with the exterior design elements (“description of the residence’s main volumes and the devices for the connection with the exterior”); as well as the actual landscape design (“composition, placement of the vegetation, vegetation elements, pavement, ornamental objects, ornamental constructions”). For a detailed description of the methodology, see Andreea MILEA, “Historical Gardens in Transylvania: First Steps for a Systematic Research,” *Transsylvania Nostra* 4 (2012): 48-60.

1 Arhitect, doctor, Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, România.

2 Urmând structura metodologică descrisă în articolul de debut al rubricii *Grădini Istorice*, prezentarea parcului castelului Béldi din Jibou abordează următoarele aspecte, relevante pentru o analiză sistematică a grădinilor istorice rezidențiale transilvănene: date generale despre „proprietari, etape de construcție, stil arhitectural, constructori”; peisaj („formațiuni principale de relief, cursuri de apă, prezența unor elemente dominante”); amplasament („localizare în cadrul așezării, forma generală a sitului, caracterul limitelor”); relief local și disponerea elementelor majore („topografia sitului, localizarea elementelor majore pe sit: zona de acces, reședința, parcul, alte elemente naturale sau construite”); amenajările de acces („localizarea acceselor – pe proprietate și în reședință – și descrierea amenajărilor aferente”); castelul și relația lui cu amenajările exterioare („descrierea volumelor principale” ale castelului și a „dispozitivelor de legătură cu exteriorul”); respectiv, amenajarea exterioară propriu-zisă („compoziție, disponerea vegetației, elemente de vegetație, paviment, obiecte ornamentale, construcții ornamentale”). Pentru descrierea detaliată a metodologiei, a se vedea Andreea MILEA, *Grădini istorice din Transilvania: primii pași pentru o cercetare sistematică*, în „Transsylvania Nostra”, nr. 4/2012, p. 48-60.

3 „a napjainkban épült s empire modorban tartott szép zsisóbi Béldi-kastély” în BIRÓ József, *Erdélyi kastélyok*, Budapest, Új Idők Irodalmi Intézet – Singer és Wolfner – Kiadása, 1944, p. 83.

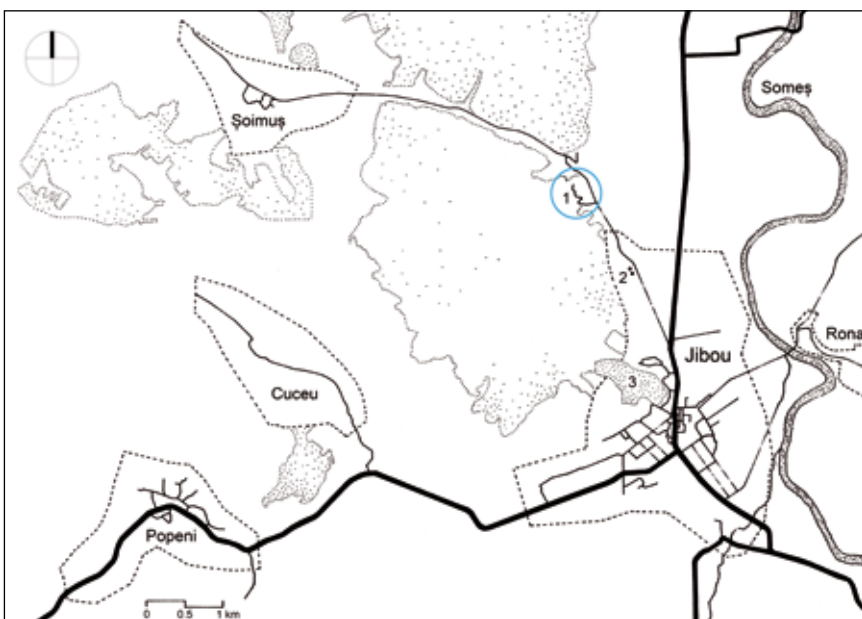

■ **Foto 1.** Ortophotografia oraşului Jibou (2010). Conturul galben reprezintă amplasamentul ansamblului castelului Béldi. © 2014 DigitalGlobe, GoogleEarth

■ **Photo 1.** The orthophotograph of Jibou (2010). The yellow contour represents the site of the Béldi Manor House ensemble. © 2014 DigitalGlobe, GoogleEarth

la jumătatea drumului din Jibou și Șoimuș. Construit în primii ani ai secolului al XX-lea, castelul își păstrează funcțiunea rezidențială până la naționalizare, când devine sediu al Spitalului Raional Jibou (1948-1971), al Căminului de bătrâni Jibou, al Căminului-spital de neuropsihici Jibou, denumit ulterior Centrul de Integrare prin Terapie Ocupațională, iar la ora actuală Centrul de Recuperare și Reabilitare Neuropsihică.⁴ În anul 2009, castelul și parcul cu o suprafață de circa 5 ha sunt retrocedate

4 Date culese de autoare cu ocazia vizitării castelului Béldi din Jibou, respectiv a Centrului de Recuperare și Reabilitare Neuropsihică Jibou.

■ **Fig. 1.** Plan de încadrare: 1 – drumul de acces spre ansamblul castelului Béldi, 2 – noile construcții ale Centrului de Recuperare și Reabilitare Neuropsihică, pe strada Stejarului, 3 – Grădina Botanică „Vasile Fati” din Jibou. Conturul albastru reprezintă amplasamentul ansamblului castelului Béldi (reconstituirea autoarei; scala grafică reprezentată este estimativă). © Andreea MILEA

■ **Figure 1.** Site map: 1 – driveway to the Béldi Manor House ensemble, 2 – new buildings of the Neuropsychological Recovery and Rehabilitation Centre, on Stejarului Street, 3 – “Vasile Fati” Botanical Garden in Jibou. The blue contour represents the Béldi Manor House site. (author’s reconstruction; the represented graphic scale is estimative) © Andreea MILEA

■ **Keywords:** historic garden, rural residence, mixed landscape design, 20th century

Introduction

■ “The beautiful Béldi Manor House in Jibou, built in our day in the Empire style”³, as mentioned by József BIRÓ in his work in 1944, *Erdélyi kastélyok*, is hidden within an old oak forest, halfway between Jibou and Șoimuș. Built in the first years of the 20th century, the manor house keeps its residential function until the nationalisation, when it becomes the headquarters of the Jibou District Hospital (1948-1971), of the Jibou Retirement Home, of the Neuropsychology Hospital and Hospice, subsequently named the Centre for Integration through Occupational Therapy, currently the Centre for Neuropsychological Recovery and Rehabilitation.⁴ In 2009, the manor house and park with an approximately 5 ha are returned to the heirs of the BÉLDI family. Thus, even since then, solutions were sought for the possible relocation of the 56 institutionalised patients in, then, the Centre for Integration through Occupational Therapy.⁵ For this purpose, two new buildings were built on Stejarului Street,⁶ about 1 kilometre closer to the centre of Jibou than the manor house. However, after the retrocession the Centre for Integration through Occupational Therapy has continued to use the manor house’s premises and the park, paying rent to the owners. The availability of the owner to sell the manor house and the park has led to their acquisition by the Sălaj County Council.⁷ Currently most patients are housed in the new buildings on Stejarului Street, while the manor house’s building will enter a rehabilitation process.⁸

Landscape

■ Jibou is located in the north-eastern part of Țara Silvaniei,⁹ on the left bank of the Someș River, at its confluence with the Agrij. The Someș, present to the east of the settlement, changes here its flowing direction from N-S to E-W and subsequently to S-N, bypassing Piscuiul Ronei, also known as Țugluiu Turbuțai/Dealul lui Rákóczi

3 „a napjainkban épült s empire modorban tartott szép zsidói Béldi-kastély” in BIRÓ József, *Erdélyi kastélyok* (Budapest: Új Idők Irodalmi Intézet – Singer és Wolfner – Kiadása, 1944), 83.

4 Information assembled by the author while visiting Béldi Manor House in Jibou, respectively the Jibou Centre for Neuropsychological Recovery and Rehabilitation.

5 “Consiliul Județean vrea să cumpere un castel”, accessed September 2014, <http://www.ziare.com/gaz-metan/zalau/consiliul-județean-vrea-sa-cumpere-un-castel-815785>.

6 The part inside Jibou of the road connecting Jibou with Șoimuș.

7 “Consiliul Județean vrea să cumpere un castel”, accessed September 2014, <http://www.ziare.com/gaz-metan/zalau/consiliul-județean-vrea-sa-cumpere-un-castel-815785>.

8 Information uncovered by the author while visiting Béldi Manor House in Jibou, respectively the Jibou Centre for Neuropsychological Recovery and Rehabilitation.

9 The area of the Silvaniei Hills.

(Rákóczi-hegy).¹⁰ The Someș Plateau lies to the southeast and Boiului Plateau to the northeast of Jibou.

Placement

■ The Béldi Manor House ensemble¹¹ is found north of Jibou, approximately 3.5 kilometres from its centre, around the middle of the road between Jibou and Șoimuș Village (Photo 1). The manor house is far retreated from this road (approx. 150 m), sensation enhanced by the windings of the access road, which prolong the course (Figure 1). An oak forest, pre-dating the creation of the Béldi Manor House ensemble – visible in the representations of the Josephine Survey Map of 1769-1773¹² (Figure 2) – surrounds the manor house. The site, included entirely in the above-mentioned forest, has an irregular shape.¹³ Apart from the irregular layout, relatively close reference elements are found to the east – the road connecting Jibou and Șoimuș – and to the north – a local road, beyond which extend fields and farmlands; to the west and south, the forest stretches uninterrupted over large areas.

Local relief and the placement of major elements

■ From the road connecting Jibou and Șoimuș,¹⁴ delimiting the forest to the east, the terrain climbs slowly to the N-W, to the access platform to the Centre for Neuropsychological Recovery and Rehabilitation, from where it gently descends to the

moștenitorilor familiei BÉLDI. Astfel, încă de atunci se căutau soluții pentru eventuala mutare a celor 56 de bolnavi instituționalizați în, pe atunci, Centrul de Integrare prin Terapie Ocupațională.⁵ În acest scop au fost construite două clădiri noi pe strada Stejarului,⁶ la circa 1 km mai aproape de centrul Jiboului decât castelul. Totuși, după retrocedare, Centrul de Integrare prin Terapie Ocupațională a continuat să folosească spațiile castelului și parcul, plătind proprietarilor chirie. Disponibilitatea noului proprietar de a vinde castelul și parcul a condus la achiziționarea acestora de către Consiliul Județean Sălaj.⁷ În prezent, majoritatea pacienților este găzduită în noile construcții de pe strada Stejarului, clădirea castelului urmând să intre într-un proces de reabilitare.⁸

Peisaj

■ Orașul Jibou este situat în nord-estul Țării Silvaniei,⁹ pe malul stâng al râului Someș, la confluența acestuia cu Agrijul. Râul Someș, prezent la est de așezare, își schimbă aici direcția de curgere de la N-S la E-V și, în continuare, la S-N, ocolind *Piscuiul Ronei*, cunoscut și sub numele de Țugluiu

5 „Consiliul Județean vrea să cumpere un castel”, *ziare.com*, accesat ultima dată în septembrie 2014, la URL: <http://www.ziare.com/gaz-metan/zalau/consiliul-județean-vrea-sa-cumpere-un-castel-815785>.

6 Porțiunea din intravilanul Jiboului a drumului ce leagă Jiboul de Șoimuș.

7 „Consiliul Județean vrea să cumpere un castel”, *ziare.com*, accesat ultima dată în septembrie 2014, la URL: <http://www.ziare.com/gaz-metan/zalau/consiliul-județean-vrea-sa-cumpere-un-castel-815785>.

8 Date culese de autoare cu ocazia vizitării castelului Béldi din Jibou, respectiv a Centrului de Recuperare și Reabilitare Neuropsihică Jibou.

9 Zona Dealurilor Silvaniei.

10 Called Rákóczi's Hill (Rákóczi-hegy) in the memory of the armed conflict that happened in Jibou, on November 11, 1705, between Ferenc RÁKÓCZI II, Prince of Transylvania and the imperial armies, for the independence from Austria. See: Ion IVĂNESCU, *Jibou la 800 de ani* (Zalău: Editura Silvania, 2005), 14. A surface of 0.5 ha of this massif is listed under the name of “Calcarele de Rona” as natural heritage due to the presence of fossils, especially from tertiary marine sediments, but also due to older remains such as dinosaur ribs and teeth from the end of the Cretaceous. See Law no. 5 of March 6, 2000, regarding the approval of the Plan for the development of the national territory – Section III – Protected areas / I. Protected natural areas of national interest and natural monuments. No. 2.685, accessed September 2014, http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm_act_text?id=22636.

11 Béldi Manor House ensemble (SJ-II-a-B-05076) beginning of the 20th century: Béldi Manor House (SJ-II-m-B-05076.01) beginning of the 20th century; the park of the manor house (SJ-II-s-B-05076.02) beginning of the 20th century; according to the Lists of Historic Buildings from 2004 and 2010, (Ministry of Culture and National Heritage, National Institute of Heritage), Jibou / Zsibó / Siben; according to SZABÓ M. Attila, “Dicționar de localități din Transilvania”, accessed June 2014, <http://dictionar.referinte.transindex.ro/index.php?action=betu&betu=j&co=roman>.

12 The Josephine Survey Map of the Principality of Transylvania (Theil Des Comitats Szolnok Mediocris, und Doboka, Sectio 28, 1769-1773).

13 We do not know for the moment if the current limits of the premises of the Centre for Neuropsychological Recovery and Rehabilitation coincide with the limits of the original premises of the park of the manor house.

14 Stejarului Street, within Jibou.

■ Fig. 1. Reprezentarea așezării Sibó (Jibou) în Harta Iosefină (1769-1773). Amplasamentul actualului castel Béldi – a cărui poziție aproximativă este, în această imagine, marcată cu alb – era pe atunci lipsit de amenajări, acoperit fiind de păduri

■ Figure 1. Representation of Sibó (Jibou) in the Josephine Survey Map (1769-1773). The Béldi Manor House site – the approximate position of which is, in this image, highlighted in white – was then covered by forests

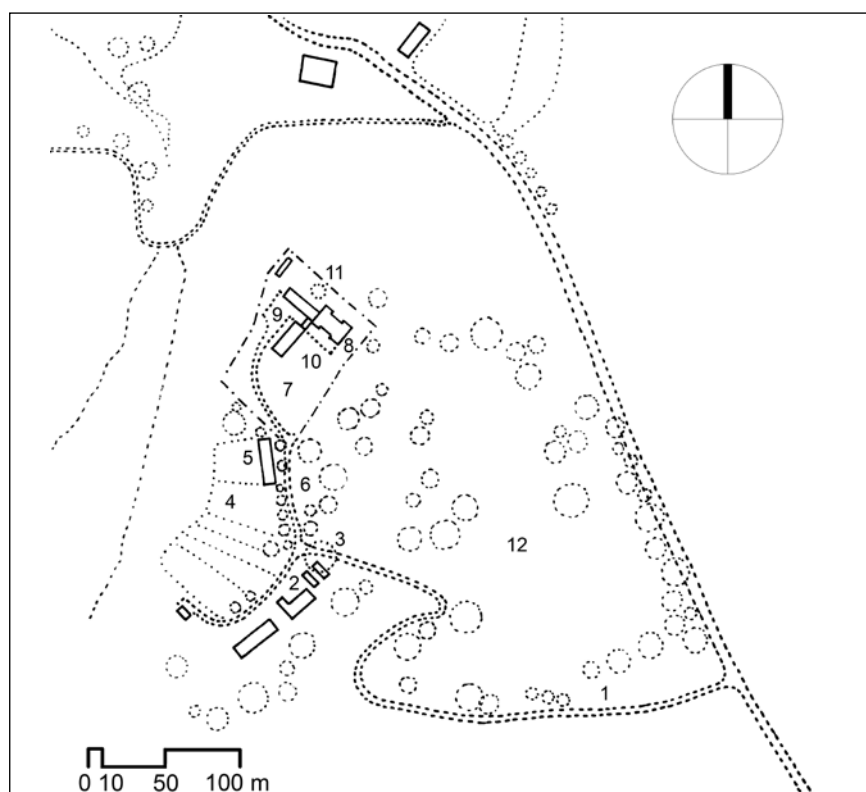
Turbuțai/Dealul lui Rákóczi (Rákóczi-hegy).¹⁰ Podișul Someșan se întinde spre sud-est, iar Podișul Boiului spre nord-est de Jibou.

Amplasament

■ Ansamblul castelului Béldi¹¹ se află la nord de Jibou, la circa 3,5 km de centrul acestuia, pe la jumătatea drumului dintre Jibou și satul Șoimuș (foto 1). Castelul este retras mult de la acest drum (circa 150 m), senzație

¹⁰ Denumit Dealul lui Rákóczi (Rákóczi-hegy) în amintirea confruntării militare desfășurată la Jibou, pe 11 noiembrie 1705, între Ferenc RÁKÓCZI II, principele Ardealului și armatele imperiale, pentru independența față de Austria. A se vedea: Ion IVĂNESCU, *Jiboul la 800 de ani*, Zalău, Editura Silvania, 2005, p. 14. O suprafață de 0,5 ha din acest masiv este clasată, sub denumirea de „Calcarele de Rona” drept monument al naturii datorită prezenței fosilelor provenite în special din sedimente marine terțiare, dar și datorită rămășițelor mai vechi precum coaste și dinți de dinozauri de la sfârșitul Cretacicului. A se vedea Legea nr. 5 din 6 martie 2000 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național – Secțiunea a III-a – zone protejate / I. Zone naturale protejate de interes național și monumente ale naturii / 2. Rezervații și monumente ale naturii. Nr. crt. 2.685, accesată ultima dată în septembrie 2014, la URL: http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm_act_text?dt=22636.

¹¹ Ansamblul castelului Béldi (SJ-II-a-B-05076) începutul secolului al XX-lea; castelul Béldi (SJ-II-m-B-05076.01) începutul secolului al XX-lea; parcul castelului (SJ-II-s-B-05076.02) începutul secolului al XX-lea; conform Listei Monumentelor Istorice 2004, respectiv 2010 (Ministerul Culturii și Patrimoniului Național, Institutul Național al Patrimoniului). Jibou/Zsibó/Siben, conform SZABÓ M. Attila, *Dicționar de localități din Transilvania*, dicționar.referinte.transindex.ro, accesat ultima dată în iunie 2014, la URL: <http://dicționar.referinte.transindex.ro/index.php?action=betu&betu=j&co=roman>.

■ **Fig. 3.** Disponerea elementelor majore ale ansamblului castelului Béldi: 1 – drumul de acces, 2 – clădiri anexe la intrarea în incinta actuală a ansamblului, 3 – stejar monumental la intrarea în incinta actuală a ansamblului, 4 – câmpuri cultivabile, 5 – structură deschisă de protecție a culturilor, 6 – plantație de pomi fructiferi, 7 – grădina ornamentală, 8 – castelul, 9 – curtea de acces și a anexelor castelului, 10 – peron de acces la castel, 11 – bazin cu apă în vederea stingerii incendiilor (în prezent dezafectat), 12 – pădure (reconstituirea autoarei; scala grafică reprezentată este estimativă). © Andreea MILEA

■ **Figure 3.** Placement of the major elements of the Béldi Manor House ensemble: 1 – driveway, 2 – annex buildings at the entrance of the park's current premises, 3 – monumental oak at the entrance of the park's current premises, 4 – cultivable fields, 5 – open structure for the protection of the fields, 6 – fruit-bearing tree plantation, 7 – ornamental garden, 8 – manor house, 9 – courtyard of access and of the manor house's annexes, 10 – manor house access platform, 11 – water basin for fire extinction (currently decommissioned), 12 – forest (author's reconstruction; the represented graphic scale is estimative). © Andreea MILEA

N-E (Figure 3).¹⁵ The forest, through which winds the access road (Photo 2), stretches between the above-mentioned road and the premises of the Centre for Neuropsychological Recovery and Rehabilitation. The manor house, the annex buildings and the facilities belonging to them are found on a relatively flat surface.

At the entrance to the Centre for Neuropsychological Recovery and Rehabilitation – in the site's southern area – are lined the gatekeeper's house and several annexes¹⁶ related to agricultural activities, including barns. The road continues to the site's northern area, to the manor house, being lined by cultivated fields and fruit trees, passes the ornamental garden in front of the manor house and stops in the courtyard of the manor house's annex buildings (Photo 3).

Access elements

■ The access road to the manor house (Figure 3, Photo 2) unfolds through the woods, with a winding course tailored to the sloping land. It is narrow – allowing the passage of a single vehicle – it is gravelled and nothing in its composition suggests modifications that have been implemented following the ensemble's re-functionalisation, after the nationalisation. The access road is still private, residential, and intimate. Once we enter the ensemble's current premises, the access road widens and also splits: one thread serves the more recent annex buildings, while another leads to the manor house. The driveway is indirectly routed close to the main, south-western elevation of the manor house. Thus, as the T-shaped placement of the three buildings creates two “alveoli” of external design – one comprising of the ornamental garden (Photo 8) and answering directly to the manor house's main elevation, the other one of a service courtyard –, the driveway passes first along the south-western side of the ornamental garden to reach the service courtyard from where, through a gate-like construction (Photo 4), which both separates and connects the three buildings, but also the service courtyard to the ornamental garden, it permits, if necessary, the continuation of the driveway to the manor house's main elevation. The outdoor planning sustains this operating scheme, preserving a large free area, resembling a platform, along the entire south-western elevation of the manor house, which it separates thus from the ornamental garden. The generous width (approx. 8 m) of this platform allows vehicles to be turned with ease. The pedestrian access to the manor house is accommodated

¹⁵ On a distance of approximately 300 m from the intersection of the road connecting Jibou and Șoimuș with the access route to the manor house, until the platform of access to the former hospice, the terrain climbs for approximately 30 m. On a distance of approximately 150 m from the platform of access to the former hospice until the manor house, the terrain descends for approx. 10 m. We may appreciate a slope of the terrain between the areas of approximately 6-10%.

¹⁶ Subsequent to the nationalisation.

by the ornamental garden. The lack of the original plan for the design of the ornamental garden prevents us from appreciating if there was once a wider access alley included in its surface. The current layout of the ornamental garden, dating from 1992, indicates broadly the layout of the lawns in the state immediately preceding the current design: the platform in front of the manor house existed, but much larger and with an irregular shape and the annex building which limits the ornamental garden was also lined by a wide alley.

The manor house and its relationship with the landscape design

■ The manor house's building has a basement, a ground floor and an upper floor, having a rectangular layout. The two long elevations – south-western and north-eastern – have wide risalits at the extremities. The central area of the south-western elevation has a portico at ground floor level (Photo 5), which houses a terrace, slightly raised from the terrain, and sustains a 2nd terrace at upper floor level. The latter appears in the images from the beginning of the 20th century as an open terrace, but at present it is covered by a structure composed of a plastic canopy supported by metal beams and pillars fixed on the original parapet. The ground floor terrace mediates the access to the manor house, while the portico ensures an intermediary space, shaded, oriented towards the ornamental garden. The upper floor terrace, through its raised position and by being also oriented towards the ornamental garden, permits the reading of the layouts' geometry. The manor house's north-eastern elevation has also a ground floor terrace (Photo 6), placed between the lateral risalits and oriented towards the forest. It is a large uncovered terrace, communicating, within the manor house, with the parlour. The level difference from the terrain – considerably higher than the one next to the south-western elevation – is taken by two sets of stairs, located at the sides of the terrace. The wall supporting the long side of the terrace houses the access to the basement. The manor house's annexes have only one level (ground floor).

Landscape design¹⁷

■ When the Josephine Survey Map (Figure 2) was drawn, the site of the manor house and park seems to have been covered by forests. Currently, there still are large wooded areas, but there are also areas cleared of trees

17 Considering the specifics of landscape design and the elements with which it works, we consider the following to be important in the study of historic park landscape design: the style of the park's landscape design; the delimitation of areas with different characteristics; the compositional principles used in the design; the placement of circulation routes, their hierarchy and the treatment of the stepping surfaces; the placement of vegetation, the height of the specimens and the used species; the presence of ornamental constructions, objects and of park furniture.

■ Foto 2. Drumul de acces la castelul Béldi. © Andreea MILEA, 2014

■ Photo 2. Béldi Manor House access road. © Andreea MILEA, 2014

amplificată de sinuozițiile drumului de acces, care prelungesc, astfel, parcursul (fig. 1). O pădure de stejar preexistentă creării ansamblului castelului Béldi – vizibilă în reprezentarea Hărții Iosefine din anii 1769-1773¹² (fig. 2) – înconjoară castelul. Situl, inclus cu totul în pădurea de stejar deja amintită, are formă neregulată.¹³ Dincolo de incinta neregulată, elemente de reper relativ apropiate se găsesc la est – drumul de legătură dintre Jibou și Șoimuș – și la nord – un drum local dincolo de care se întind câmpuri și terenuri agricole –, iar spre vest și sud pădurea se întinde neîntreruptă pe suprafețe mari.

Relief local și dispunerea elementelor majore

■ De la drumul de legătură Jibou-Șoimuș,¹⁴ care delimitează pădurea la est, terenul urcă lin spre N-V, până pe platforma de acces în incinta centrului de recuperare și reabilitare neuropsihică, de unde coboră lin spre N-E (fig. 3).¹⁵ Între drumul amintit și incinta centrului de recuperare și reabilitare neuropsihică se desfășoară pădurea, prin care șerpuiește drumul de acces (foto 2). Castelul, construcțiile anexe și amenajările aferente tuturor acestora se află pe o suprafață de teren relativ plată.

La intrarea în incinta centrului de recuperare și reabilitare neuropsihică – în partea sudică a sitului – se află înșiruite casa portarului și câteva construcții anexe¹⁶ muncilor agricole desfășurate pe sit, inclusiv hambare. Drumul continuă spre partea nordică a sitului, spre castel, mărginit fiind de câmpuri cultivate și pomi fructiferi, trece pe lângă grădina ornamentală amenajată în fața castelului și se oprește în curtea clădirilor anexe ale castelului (foto 3).

12 Harta Iosefină a Marelui Principat al Transilvaniei (Theil Des Comitats Szolnok Mediocris, und Doboka, Sectio 28, 1769-1773).

13 Nu cunoaștem pentru moment dacă actuala delimitare a incintei Centrului de Recuperare și Reabilitare Neuropsihică ar coincide cu delimitarea incintei originale a parcului castelului.

14 Strada Stejarului, atâta timp cât se află în intravilanul Jiboului.

15 Pe o distanță de aproximativ 300 m de la intersecția drumului de legătură Jibou-Șoimuș cu traseul de acces la castel și până pe platforma de acces în incinta fostului sanatoriu terenul urcă aproximativ 30 m. Pe o distanță de aproximativ 150 m de la platforma de acces în incinta fostului sanatoriu și până la castel, terenul coboară aproximativ 10 m. Putem aprecia, prin urmare, o pantă a terenului între zonele amenajate de aproximativ 6-10%.

16 Ulterioare naționalizării

■ **Foto 3.** Curtea de acces delimitată de clădirile anexe castelului.
© Andreea MILEA, 2014

■ **Photo 3.** Access courtyard, limited by the manor house's annexes.
© Andreea MILEA, 2014

■ **Foto 4.** Gangul de legătură dintre curtea de acces și peronul prevăzut între fațada sud-vestică a castelului și grădina ornamentală. © Andreea MILEA, 2014

■ **Photo 4.** The gangway connecting the access courtyard and the platform between the south-western elevation and the ornamental garden.
© Andreea MILEA, 2014

Amenajările de acces

■ Drumul de acces la castel (fig. 3, foto 2) este condus prin pădure, după un traseu sinuos, adaptat terenului în pantă. Are o lățime mică – permițând trecerea unui singur vehicul –, este prunduit și nimic din alcătuirea sa nu indică modificări care să fi fost operate asupra lui în urma refuncționalizării ansamblului, după naționalizare. Drumul de acces are și în prezent un caracter privat, rezidențial, intim. Odată pătrunși în actuala incintă a ansamblului, drumul de acces se lărgeste și, totodată, se bifurcă: unul din fire deservește construcțiile anexe mai recente, în timp ce un altul conduce spre castel. Accesul carosabil este dirijat indirect până în apropierea fațadei principale, sud-vestice, a castelului. Astfel, cum dispunerea în T a celor trei corpuri de clădire crează două „alveole” ale amenajării exterioare – una cuprinzând grădina ornamentală (foto 8) și răspunzând direct fațadei principale a castelului, alta cuprinzând o curte de serviciu –

■ **Foto 5.** Zona centrală a fațadei sud-vestice a castelului. Se observă terasa și porticul de la nivelul parterului, terasa etajului, precum și actuala structură parazitată de acoperire a acesteia din urmă.
© Andreea MILEA, 2014

■ **Photo 5.** The central area of the manor house's south-western elevation. The ground floor terrace and portico, the upper floor terrace and the current structure which covers the terrace can be noticed. © Andreea MILEA, 2014

(Figure 3): the first, surrounding the annex buildings related to the entrance to the current area of the ensemble; a second one, to the west of the road leading to the manor house, created for agricultural purposes; a third to the south-west of the manor house, allowing the creation of the ornamental garden and freeing the courtyard of the manor house's annex buildings. All three surfaces have relatively large areas, of approx. 4000 sqm, 5000 sqm, respectively 2500 sqm.

We can distinguish three different states in the park's existence: the park of the manor house in the period when it had a residential function, the park between 1948 and 1992, and the park after 1992.

We know little of the park's design in its residential period. A photo published by József BIRÓ in 1944 (Photo 7), from the archive of Count József TOLDALAGHI's wife, presents partially the design next to the south-western elevation. Without being able to distinguish an alley system, we can notice the presence of a decorative flowerbed placed in the elevation's axis, populated with herbaceous plants, of a small and medium height, some of which seem to be exotic species, based on their appearance. Moreover, the image presents the upper floor terrace as uncovered, with decorative flower vases placed on the small pilasters of the parapet. At present, these vases no longer exist, the small pilasters of the parapet supporting the metal pillars, part of the canopy's support structure. The monumental oak, present in the foreground of the image published by BIRÓ is gone.

Between 1948 and 1992, the park certainly suffers alterations. The ones we know about, based on accounts from those who worked in the – at the time – Neuropsychology Hospital and Hospice, are:

– imprinting an agricultural character to the area, from the entrance to the ensemble's premises to the manor house's

ornamental garden, by creating cultivable fields and planting fruit trees;

- simplifying of the ornamental garden's design (for the maintenance of which there was probably neither time, nor personnel), thus at the beginning of the 1990s it had the aspect of a simple lawn with widespread trees. The contour of these lawns is represented, as current state, in the plans for the design of the ornamental gardens, in 1992 (Figure 5);
- the introduction of facilities related to the hospice, such as the basin buried into the ground, for the water reserves in necessary case of fire, next to the north-eastern elevation.

In 1992, a plan for the redesign of the ornamental garden (Figures 4-5, Photo 8) is developed and implemented. The garden receives an alley system following a

drumul carosabil de acces trece mai întâi de-a lungul laturii sud-vestice a grădinii ornamentale pentru a ajunge în curtea de servicii, de unde, printr-o construcție de tip poartă (foto 4), care separă și leagă totodată cele trei corpuri de clădire, dar și curtea de servicii de grădina ornamentală, permite, la nevoie, continuarea traseului carosabil până în dreptul fațadei principale a castelului. Amenajarea susține această schemă de funcționare, păstrând o amplă zonă liberă, de tip peron, de-a lungul întregii fațade sud-vestice a castelului, pe care, astfel, îl separă de grădina ornamentală. Lățimea generoasă (circa 8 m) a acestui peron permite întoarcerea cu ușurință a vehiculelor. Accesul pietonal la castel este acomodat de grădina ornamentală. Lipsa planului amenajării originale a grădinii ornamentale ne împiedică să apreciem dacă nu va fi existat cândva, inclusă în suprafața sa, o alee mai amplă de acces spre castel. Planul de amenajare a actualei grădini ornamentale, datând din 1992, indică schematic contururile peluzelor în starea imediat premergătoare actualei amenajări: peronul din fața castelului exista, dar mult mai larg și de o formă neregulată, iar clădirea anexă care delimitează grădina ornamentală era, și ea, mărginită de o alee largă.

Castelul și relația lui cu amenajările exterioare

■ Clădirea castelului se dezvoltă pe subsol, parter și etaj, având un plan dreptunghiular. Cele două fațade lungi ale clădirii castelului – sud-vestică și nord-estică – prezintă rezalite largi la extremități. Porțiunea centrală a fațadei sud-vestice prezintă un portic la nivelul parterului (foto 5), care adăpostește o terasă ușor înălțată față de teren și susține o a doua terasă la nivelul etajului. Aceasta din urmă apare în imaginile de la începutul secolului al XX-lea drept o terasă descoperită, dar în prezent ea dispune de o structură de acoperire sub forma unei copertine din material plastic susținută de grinzi și stâlpi metalici fixați pe parapetul original. Terasa de la nivelul parterului mediază accesul în castel, în timp ce porticul asigură un spațiu intermediar, umbrit, orientat spre grădina ornamentală. Terasa de la nivelul etajului, prin poziția sa înălțată și orientată fiind de asemenea spre grădina ornamentală, permite citirea geometriei dispunerilor acesteia. Fațada nord-estică a castelului dispune și ea de o terasă la nivelul parterului (foto 6), desfășurată între rezalitele laterale și orientată spre pădure. Este o largă terasă descoperită, comunicând, în interiorul castelului, cu salonul. Diferența de nivel față de teren – considerabil mai mare decât cea din dreptul fațadei sud-vestice – este preluată prin două pachete de trepte dispuse în lateralele terasei. Peretele susținând latura lungă a terasei adăpostește accesul în subsol. Clădirile anexe castelului se dezvoltă pe un singur nivel (parter).

Amenajarea exterioară¹⁷

■ La vremea redactării Hărții Iosefine (fig. 2), amplasamentul castelului și parcului său pare să fi fost ocupat de păduri. În prezent există, de asemenea, ample suprafețe împădurite, dar sunt prezente și suprafețe eliberate de arbori (fig. 3): prima, înconjurând construcțiile anexe asociate intrării în incinta actuală a ansamblului; o a doua, la vest de drumul care conduce spre castel, creată în scopuri agricole; și o a treia la sud-vest de castel, permițând amenajarea grădinii ornamentale și degajând curtea clădirilor anexe castelului. Toate cele trei suprafețe au arii relativ mari, de circa 4000 mp, circa 5000 mp, respectiv circa 2500 mp.

17 Luând în considerare specificul arhitecturii peisagere și a elementelor cu care ea lucrează, pentru studiul amenajărilor parcurilor istorice considerăm că sunt de interes următoarele aspecte: stilul amenajării parcului; delimitarea zonelor cu caracter diferit; principiile compoziționale la care s-a recurs în amenajare; dispunerea traseelor de circulație, ierarchia acestora și tratarea suprafeței de călcare; dispunerea vegetației, înălțimea exemplarelor vegetale și speciile întrebuintate; prezența construcțiilor ornamentale, a obiectelor ornamentale și a mobilierului de parc.

■ **Foto 6.** Terasa descoperită de la nivelul parterului, pe fațada nord-estică a castelului. © Andreea MILEA, 2014
■ **Photo 6.** The open terrace at ground floor level, on the manor house's north-eastern elevation. © Andreea MILEA, 2014

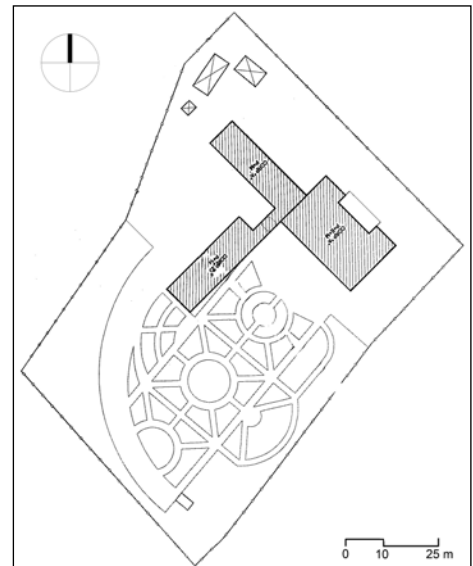
■ **Foto 7.** Fațada sud-vestică a castelului și o porțiune din amenajarea grădinii ornamentale în fotografia publicată de József Biró în Erdélyi kastélyok (1944); fotografia provine din arhiva soției contelui József Toldalaghi. © Új Idők Irodalmi Intézet – Singer és Wolfner – Kiadása, Budapest
■ **Photo 7.** The south-western elevation and part of the ornamental garden, in the photo published by József Biró in Erdélyi kastélyok (1944); the photo comes from the archives of Count József Toldalaghi's wife. © Új Idők Irodalmi Intézet – Singer és Wolfner – Kiadása, Budapest

Trei stări distincte din existența parcului putem distinge: parcul castelului în perioada funcțiunii sale rezidențiale, parcul între anii 1948-1992 și parcul de după anul 1992.

Despre amenajarea parcului castelului în perioada funcțiunii sale rezidențiale știm puțin. O fotografie publicată de József BIRÓ în 1944 (foto 7), provenind din arhiva soției contelui József TOLDALAGHI, prezintă parțial amenajarea din dreptul fațadei sud-vestice. Fără a putea distinge vreun sistem de alei, putem totuși constata prezența unui strat decorativ dispus în axul fațadei, strat populat abundent cu plante erbacee de înălțime mică și medie, dintre care unele, după port, par să fie specii exotice. Totodată, imaginea prezintă terasa de la nivelul etajului ca fiind descoperită și având pe pilaștrii scunzi ai parapetului vase decorative pentru flori. În prezent, aceste vase nu mai există, pe pilaștrii scunzi ai parapetului sprijinindu-se stâlpii metalici, care fac parte din structura de susținere a copertinei. Stejarul monumental, vizibil în prim-planul imaginii publicate de BIRÓ nu mai există în prezent.

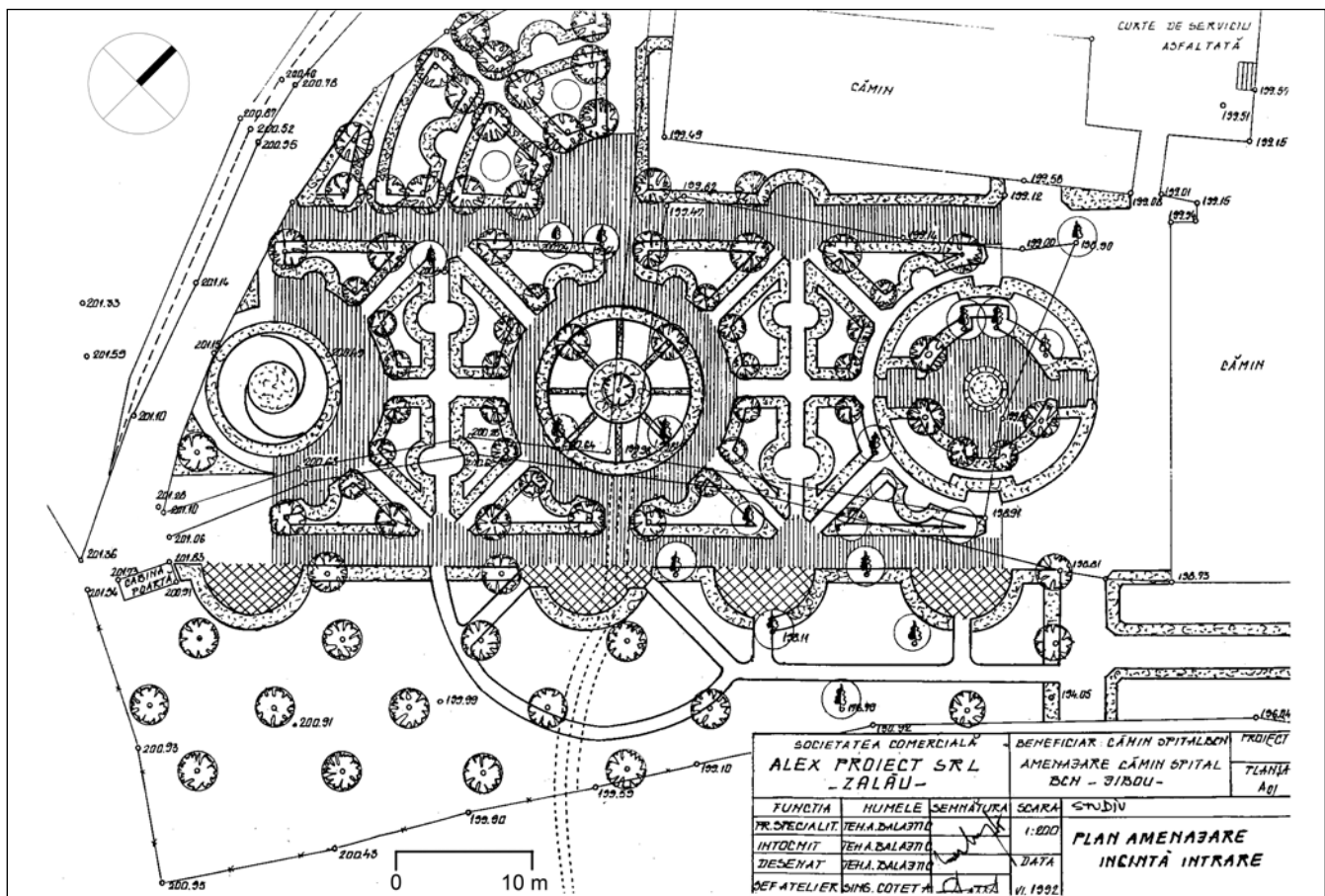
Între anii 1948-1992, parcul suferă în mod cert modificări. Cele despre care avem cunoștință, din relatări ale celor care au lucrat în cadrul – pe atunci al – Căminului-spital de neuropsihici Jibou sunt:

- imprimarea unui caracter agricol zonei de la intrarea în incinta ansamblului și până la grădina ornamentală a castelului, prin crearea câmpurilor cultivabile și prin plantarea de pomi fructiferi;
- simplificarea amenajării grădinii ornamentale (pentru întreținerea căreia nu mai exista probabil nici timp, nici personal) așa încât la începutul anilor 1990 aceasta avea aspectul de simple peluze cu arbori răsfirați. Conturul acestor peluze este reprezentat, ca situație existentă, în planul de amenajare a grădinii ornamentale creat în anul 1992 (fig. 5);

■ Fig. 4. Schiță a amenajării grădinii ornamentale în proiectul propus în 1992; extras din planșele proiectului (scala grafică reprezentată este adăugată de autoare și este estimativă). © Consiliul Județean Sălaj

■ Figure 4. Sketch of the ornamental garden design in the project proposed in 1992; excerpt from the plans of the project (the scale represented is added by the author and is estimative). © Sălaj County Council

■ Fig. 5. Plan de amenajare a grădinii ornamentale în proiectul propus în 1992; extras din planșele proiectului (scala grafică reprezentată este adăugată de autoare și este estimativă). © Consiliul Județean Sălaj

■ Figure 5. Landscape design plan for the ornamental garden in the project proposed in 1992; excerpt from the plans of the project (the scale represented is added by the author and is estimative). © Sălaj County Council

■ **Foto 8.** Actuala grădină ornamentală, privită de pe terasa etajului. © Andreea MILEA, 2014
 ■ **Photo 8.** The current ornamental garden, from the upper floor terrace. © Andreea MILEA, 2014

■ **Foto 9.** Stejarul monumental la intrarea în actuala incintă a ansamblului. © Andreea MILEA, 2014
 ■ **Photo 9.** Monumental oak at the entrance to the current premises of the park. © Andreea MILEA, 2014

geometric layout shaped as a grid, with diagonal and circular connections, and flares. The design has a central area symmetric with the axis of the south-western elevation of the manor house and two asymmetric lateral areas, for the connection with the existing elements of the site. The main routes of the design, supported by a greater width of the alleys, are the

– introducerea unor amenajări anexe căminului-spital, cum este, în dreptul fațadei nord-estice a castelului, bazinul îngropat în teren pentru rezerva de apă necesară în caz de incendiu.

În anul 1992 este elaborat și pus în practică un proiect de reamenajare a grădinii ornamentale (fig. 4-5, foto 8). Aceasta dobândește un sistem de alei dispuse după un desen geometric cu trasee în grilă, legături diagonale, circulare și evazări. Amenajarea dispune de o zonă centrală configurată simetric față de axul fațadei sud-vestice a castelului și de două zone laterale asimetrice, de racordare la elementele existente pe sit. Traseele principale ale amenajării, susținute și printr-o lățime mai mare a aleilor, sunt cel axial și cele două laterale paralele cu acesta, conducând spre fațada sud-vestică a castelului. Dale de ciment, în două culori, dispuse după modele geometrice constituie pavimentul acestor alei. Toate straturile create prin sistemul de alei sunt delimitate prin gard viu scund din lemn câinesc, tuns geometric. Suprafețele rămase în interiorul straturilor sunt populate cu specii erbacee decorative. Sunt prezente, de asemenea, arbuști decorativi, pomi fructiferi și conifere, într-o dispunere neregulată. Nu toți arbuștii și arborii schițați în planul de amenajare se regăsesc în realitate. O mică fântână decorativă este dispusă într-o evazare circulară a traseului axial, în apropierea fațadei sud-vestice a castelului. Alte obiecte ornamentale sau mobilier de grădină nu se găsesc la ora actuală în parc. Nu putem aprecia că amenajarea elaborată în anul 1992 s-ar fi inspirat din amenajarea originală, desenul acesteia din urmă nefiind cunoscut nici pe atunci. Compoziția dezvoltată în jurul unui ax de simetrie coincidând cu cel al fațadei principale a castelului dovedește totuși căutarea unei legături vizuale între castel și grădină. Dimensiunile aleilor și straturilor creează pe alocuri înghesuială, iar dimensiunile alcătuirilor volumetrice create prin gardul viu tuns geometric, raportate la spațiile libere rămase par ușor lipsite de rafinament, judecată pe care o putem atribui de asemenea robusteții fântânii decorative. Parcul păstrează, în schimb, câteva exemplare monumentale de stejar din pădurea preexistentă oricăror amenajări (foto 9-10); exemplarul cel mai impresionant este cel care străjuiește intrarea în actuala incintă a ansamblului, al cărui diametru de trunchi măsoară mai bine de 1,5 m.

■ **Foto 10.** Stejarul monumental pe marginea drumului de acces spre castel. © Andreea MILEA, 2014
 ■ **Photo 10.** Monumental oak on the side of the road of access to the manor house. © Andreea MILEA, 2014

Concluzie

■ Fără să cunoaştem în detaliu caracterul amenajărilor originale ale parcului castelului Béldi din Jibou, putem afirma, pe baza ponderii mari de amenajări recente, că mai nimic din fostele amenajări nu s-a păstrat. Caracterul izolat al locului, în mijlocul pădurii de stejar, și importanța oarecum moderată a reședinței însăși, face plauzibilă ipoteza unor amenajări originale ale căror suprafețe să nu fi diferit substanțial de suprafețele amenajate în prezent ale ansamblului. Putem de asemenea afirma că în amenajarea originală exista o grădină ornamentală pe amplasamentul actualei grădini ornamentale. Elemente arhitecturale de relaționare cu grădina au fost alterate (parazitarea terasei etajului cu o copertină protectoare), iar obiecte ornamentale contribuind la imaginea ansamblului s-au pierdut (vasele ornamentale pentru flori de pe pilaștrii scunzi ai parapetului terasei etajului). Elemente păstrate, care contribuie hotărâtor la atmosfera locului, sunt pădurea de stejar înconjurătoare, drumul de acces spre castel și exemplarele monumentale de stejar.

Bibliografie/Bibliography

- *** „Consiliul Județean vrea să cumpere un castel”, *ziare.com*, accesat ultima dată în septembrie 2014, la URL: <http://www.ziare.com/gazmetan/zalau/consiliul-judetean-vrea-sa-cumpere-un-castel-815785>.
- *** Harta Iosefină a Marelui Principat al Transilvaniei (Theil Des Comitats Szolnok Mediocris, und Doboka, Sectio 28, 1769-1773). [Josephine Survey Map of the Great Principality of Transylvania (Theil Des Comitats Szolnok Mediocris, und Doboka, Sectio 28, 1769-1773)].
- *** Legea nr. 5 din 6 martie 2000 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național – Secțiunea a III-a – zone protejate [Law no. 5 from March 6, 2000 regarding the approval of the Plan for the development of the national territory – Section III – Protected areas], accesată ultima dată în septembrie 2014, la URL: http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?id=22636.
- *** Lista Monumentelor Istorice 2004, respectiv 2010 (Ministerul Culturii și Patrimoniului Național, Institutul Național al Patrimoniului). [List of Historic Buildings from 2004 and 2010 (Ministry of Culture and National Heritage, National Institute of Heritage)].
- BABIH, Traian, BÎRLEA, Pompei, BÎRJAC, Dumitru, IONAȘ, Letiția, TULAI, Laurean, BELDEANU, Grigore, *Sălaj: monografie*, București, Editura Sport-Turism, 1980.
- BIRÓ József, *Erdélyi kastélyok*, Budapest, Új Idők Irodalmi Intézet – Singer és Wolfner – Kiadása, 1944.
- DARÓCZI, Iosif, COSTE, Gheorghe, *Jibou 2002 (monografie)*, Consiliul Local Jibou, 2002.
- DÉAK Zoltán, MÁTYUS Éva, Zsibó, în SZABÓ Zsolt (ed.) *Szilágysági magyarok*, Bukarest, Kriterion, 1999.
- IVĂNESCU, Ion, *Jiboul la 800 de ani*, Zalău, Editura Silvania, 2005.
- MILEA, Andreea, *Grădini istorice din Transilvania: primi pași pentru o cercetare sistematică*, în „Transsylvania Nostra”, nr. 4/2012.
- MOLNÁR János (ed.), *Torony Erdély kapujában. Tanulmányok Zsibó életéből*, Jibou, 1996.
- PETRI Mór, *Szilágy vármegye monográphiája*, vol. II, Budapest, Tipografia Franklin, 1901.
- STOICA, Dionisie, LAZAR, Ioan P., *Schiță monografică a Sălajului*, șimleu Silvaniei, Tipografia Victoria, 1908.
- SZABÓ M. Attila, *Dicționar de localități din Transilvania*, dicționar.referinte.transindex.ro, accesat ultima dată în iunie 2014, la URL: <http://dicționar.referinte.transindex.ro/index.php?action=betu&betu=j&co=roman>.

axial one and the two lateral ones, parallel with it, leading to the south-western elevation of the manor house. Cement tiles, in two colours, placed according to geometric designs, form the pavement of these alleys. All the beds created by the alley system are lined by small privet hedges, geometrically trimmed. The remaining surfaces are ornamented with decorative herbaceous species. There are also decorative shrubs, fruit trees and conifers, in an irregular arrangement. Not all shrubs and trees in the design plans are found in reality. A small decorative fountain is placed in a circular flaring of the axial alley, near the manor house's south-western elevation. Currently, there are no other ornamental objects or garden furniture in the parks. We cannot tell if the landscape design of 1992 was inspired from the original one, the latter's layout being already unknown at the time. The composition developed around a symmetry axis coinciding with that of the manor house's main elevation proves however the search of a visual relationship between the manor house and the garden. The dimensions of the alleys and beds sometimes create a sensation of crowding, and the dimensions of the volumes created by the geometrically trimmed hedges, relative to the remaining spaces seem to be lacking in refinement, judgment which can be made also for the robustness of the decorative fountain. The park preserves, however, several monumental specimens of oak from the pre-existing forest (Photos 9-10); the most impressive specimen being the one that guards the entrance to the current site, whose trunk diameter measures over 1.5 metres.

Conclusion

■ Without knowing in detail the character of the original design of the Béldi Manor House's park in Jibou, we can state, based on the large proportion of recent elements, that almost nothing of the former design has been preserved. The isolation of the site, in the middle of an oak forest, and the somewhat moderate importance of the residence itself make plausible the hypothesis of an original design with surfaces that were not substantially different from the current landscaped surfaces of the ensemble. We can also state that, in the original design, there was an ornamental garden on the site of the current ornamental garden. Architectural elements for the connection with the garden were altered (the protective canopy parasitizing the upper floor terrace) and the ornamental objects contributing to the overall image were lost (the ornamental vases on the short pilasters of the upper floor terrace parapets). The preserved elements, which contribute decidedly to the site's atmosphere, are the surrounding oak forest, the access road and the monumental oak specimens.